

IZLOG KNJIGA

Klase — ključni "dramski likovi"

Brendan O'Leary, *The Asiatic Mode of Production* (Azijski način proizvodnje), Blackwell, Oksford, 1989.

U ovoj studiji O'Liri polazi od zapadnog viđenja Orijenta kao istorije despotizma, krvavih obračuna i barema. Marksova teorija azijskog načina proizvodnje primer je zapadnjačke vizije Istoka koja meša činjenice i fantaziju. Otuda je njegov teorijski zaključak da je istorijski marksizam proklet sa azijskim načinom proizvodnje, ali i proklet bez njega.

Podnaslov ove kapitalne knjige otkriva autorovu zamisao: povezivanje orijentalnog despotizma, istorijskog materijalizma i istorije Indije. O'Liri smatra da je Marksovo poznavanje Azije bilo nepotpuno, opterećeno predrasudama i da po svim svojim obeležjima izlazi van okvira istorijskog materijalizma skrojenog prema zapadno-evropskom modelu razvoja.

Najvažnija poglavlja ove knjige su: Najkontroverzniji način proizvodnje, Preteče azijskog načina proizvodnje, Marks i Engels o azijskom načinu proizvodnje, Teorija i dileme azijskog načina proizvodnje, Azijski način proizvodnje i varijeteti istorijskog materijalizma, Vitfogel i orijentalni despotizam i Azijski način proizvodnje i indijska istorija. Zato je autotov cilj trojak: da istraži novu literaturu, utvrdi teorijsko mesto azijskog načina proizvodnje unutar istorijskog materijalizma i istraži njegovu relevantnost za istoriju na primeru Indije. O'Liri želi da otkloni nedostatke Krejderove analize koji po njemu nije uspeo da, prvo, istraži unutrašnju konzistentnost teorije, drugo, empirijsku validnost i treće, da razradi i delimično revidira sam koncept.

U predgovoru Ernest Gelner ističe da je azijski način proizvodnje daleko više od čorsokaka istorijskog materijalizma; to je duboka projekcija u Marksovu terminologiju i misao koja nam nudi drugačije i novo viđenje. Marksizam je optimistička filozofija, varijanta renesanse i devetnaestovekovne teorije progresa, poredak oslobođen od nasilja, opresije, dominacije, eksploatacije ne samo da je moguć nego i neizbežan, jer to nisu inherentni atributi ljudskog društva. Istorija ljudskog društva je istorija klasnih borbi, to je istorija razvoja proizvodnih snaga. Naspram ovih ideja nalazi se azijski način proizvodnje kao model društvenog poretka u kome dominacija, opresija prevladavaju, oni su stabilni i bezbedni i nisu proistekli iz ranije postojećeg i nestabilnog sistema klasne eksploatacije. Klase, ključni "dramski likovi", kako kaže Gelner su vodoprivredne birokrate, vojnici, činovnici a oni ne postoje pre sistema. Oni ga stvaraju, nisu njegova kreacija. Dominacija nije tako sluškinja ekonomske eksploatacije, već njen samostalni primus mobile.

U azijskom načinu proizvodnje, ističe Gelner funkcionalizam potpuno nadvladava redukcionistički instrumentalizam; stagnacija i pesimizam potiskuju beskonačni optimizam, a to se jedino može objašnjavati evrocentrizmom Marksa i Engelsa čije se teorijsko i praktično interesovanje kreće u prostoru između Mediterana i severnog Atlantika.

Oživljavanje interesovanja za ANP otuda se može objašnjavati a) destalinizacijom, b) oživljavanjem interesovanja za marksizam i na Zapadu i c) "uspesima" i "neuspesima" socijalističkih revolucija u Aziji. Jedan od pokazatelja je i činjenica da je u 20 zemalja u periodu 1961.-68. objavljeno stotinu publikacija, i da je "literatura o ANP od stene, uvale prerasla u poluostrvo". To potvrđuju i bibliografije u tim publikacijama.

O'Liri polazi od Šenoove ocene da je "ANP poput čudovišta iz jezera Loph Nes", stalno iznova nestaje i pojavljuje se:

1. ANP je način proizvodnje u kome su proizvodne snage razvijenije nego u prvobitnoj zajednici, ali nerazvijenije nego u kapitalizmu;
2. agrarna proizvodnja i agrarni višak su dominantni, a stanovništvo živi u samodovoljnim selima;
3. razvoj proizvodnih snaga u ANP trojako je ograničen: prvo, podela rada je ograničena opsegom tržišta; drugo, proizvodnja je namenjena za neposrednu potrošnju, a ne razmenu; treće, proizvodne snage ograničene su odnosima proizvodnje (komunalno/kastinski odnosi);
4. razvoj proizvodnih snaga u uslovima prirodne sredine nameće vodoprivredne radove i vodoprivrednu administraciju, zaključuje O'Liri svoju studiju.

Dr Miomir Jakšić

propagira

ama?" a proiz-
poručuje "ve-
ima: "Dovedi-
e obučemo?"
puni negativ-
e se pojaviti u
iti" da je siro-
je žena neo-
koji u njima
u potrošače.
nička škola,
odličan oglas
oglas takode
ch. Čovek se-
o njega, i, ra-
publika koja
la u smeh. S
m propagira-
e na ovom in-
bio pravi po-
ejali kad sam
id sam počeo

a Bogdanović

tet Božidara
l za privredni
kapitala Beo-
kursima.
t jedne savre-